

De Minister van Economische Zaken en Klimaat
p/a Directoraat-generaal Klimaat en Energie
Projectdirectie Groningen
Postbus 20.401
2500 EK DEN HAAG

Uw brief van: 2 december 2021
Uw kenmerk: DGKE-PDG / 21272079

Ons adres: Postbus 13
9290 AA Kollum
Ons telefoonnr: (0519) 29 88 88
Ons whatsapp nr: (06) 120 830 46
Ons e-mailadres: info@noardeast-fryslan.nl
Ons kenmerk: 112120Z

Website: www.noardeast-fryslan.nl

Behandeld door:
Bijlage(n): 2

Datum: 21 december 2021
Datum verzending:

Onderwerp: Advies gewijzigd Opslagplan Grijpskerk

VERZONDEN 23 DEC 2021

Excellentie,

Op 3 december 2021 hebben wij uw hierboven aangehaalde brief ontvangen, waarin u ons de gelegenheid biedt om **advies** te geven op het verzoek van de Nederlandse Aardolie Maatschappij (d.d. 27 september 2021) om een Instemmingsbesluit uwerzijds voor het gewijzigd Opslagplan Grijpskerk. In dat verband heeft u ons ook uw concept-Instemmingsbesluit toegezonden.

Wij komen tot het advies om **niet** in te stemmen met dit Opslagplan. De redenen daartoe treft u onderstaand aan, waarbij de navolgende indeling wordt aangehouden:

- *Algemeen;*
- *Seismisch risico en monitoring;*
- *Bodemdaling;*
- *Schade;*
- *Maatschappelijke effecten.*

Algemeen

Hoewel we ons bevinden in een tijdperk van geleidelijke energietransitie naar duurzame vormen van energieopwekking, zien wij in dat het gebruik van aardgas nog een tijdlang onderdeel zal vormen van de energiemix om te voorzien in ons nationale energieverbruik. Grote onderwerpen als klimaatscenario's, de noodzaak tot afbouw van het Groningenveld en de mate van wenselijkheid van import van buitenlands aardgas spelen daarbij mee.

Dat realisme neemt echter niet weg dat er aanhoudend en in toenemende mate zorgen zijn over de wijze waarop gaswinning vorm krijgt door een verder accent op de benutting van de zogeheten 'kleine velden'. De gemeente Noardeast-Fryslân kent een ruim aantal van dat soort velden; dat maakt dat wij recht van spreken hebben in dit stuk van zaken.

En ons uitspreken over dit onderwerp hebben wij al in een vroegtijdig stadium gedaan door het mede opstellen en onderschrijven van het Manifest Friese overheden over Gas- en Zoutwinning. Dat document is in het voorjaar van 2016 door een delegatie van bestuurders aangeboden aan de Tweede Kamer. Wij hebben het – naar bestendig gebruik – wederom als bijlage bij dit advies gevoegd, en vragen u bij herhaling om daar goede nota van te nemen.

Nu de gasopslag Grijpskerk een nadrukkelijke positie inneemt in het gaswinningsinstrumentarium blijft het bovenstaande de basis van waaruit wij als gemeente handelen in deze en dergelijke kwesties.

In dit specifieke geval strekt de invloedssfeer van de gaslocatie Grijpskerk zich onder andere uit tot een viertal dorpen (Borum, Kollumerzwaag, Munnekezijl en Warfstermolen en omliggend gebied) gelegen binnen onze gemeente. Deze dorpen hebben ook te maken met de gaswinning uit het gasvoorkomen Pieterzijl-Oost. Inmiddels hebben die dorpen zich – samen met de dorpen die in de provincie Groningen rondom de gaslocatie Grijpskerk liggen – verenigd in een belangenclub genaamd 'Samenwerkende Omwonenden Gaslocatie Grijpskerk' (SOGG). Van daaruit hebben zij ons hun rapport 'Conversie gaslocatie Grijpskerk' toegezonden. Met hun kennis en langlopende ervaring geven ze daarin uiting aan hun zorgen over hun

directe leefomgeving en formuleren ze bezwaren en kanttekeningen tegen de voorgestane transitie c.s. Wij vragen u dan ook nadrukkelijk om dit geluid uit de regio mee te wegen in de definitieve besluitvorming uwerzijds over het gewijzigd Opslagplan Grijpskerk. Een afschrift van dat rapport is als bijlage bij deze brief gevoegd.

Ook ons lokale advies is in een zekere samenwerking met de overheden in de regio tot stand gekomen. Mede vanuit bovenstaande aspecten staan wij negatief tegenover uw medewerking aan dit gewijzigde opslagplan. Mocht u evenwel tot definitieve medewerking besluiten dan vragen wij u rekening te houden met de hieronder vermelde zaken.

Seismisch risico en monitoring

Uit de stukken begrijpen wij dat het gewijzigd opslagplan uitsluitend bestaat uit de mogelijkheid voor NAM om ook laagcalorisch gas op te kunnen slaan. Het betreft de opslag van aardgas ongeacht de verbrandingswaarde, de calorische waarde van het gas. Alle andere aspecten blijven onveranderd ten opzichte van het huidige gebruik dat reeds sinds eind jaren '90 bestaat. De wettelijk adviseurs geven aan dat de seismische risico's hierdoor niet veranderen ten opzichte van de bestaande risico's, zoals die eerder bij de instemming met het vigerende opslagplan in januari 2014 zijn beoordeeld. Dit onderschrijven wij. Er blijft echter wel een reële kans op seismiciteit en bevingen hebben helaas ook plaatsgevonden. In het licht van de maatschappelijke onrust over gaswinning in zijn algemeenheid en in het bijzonder in het gebied rondom deze ondergrondse opslag, zijn wij van mening dat er nog eens zeer kritisch gekeken moet worden naar de dichtheid van het monitoringsnetwerk. Ook al geven de wettelijk adviseurs aan dat dit netwerk voldoende is, kan een uitbreiding van het netwerk mogelijk toch nog - met name - de locatiebepaling van het hypocentrum, en daarmee van het epicentrum, verbeteren. Hierdoor kunnen in het bijzonder bij bevingen door gaswinning uit naburige velden deze adequater worden toegerekend aan die velden.

Wij adviseren u dan ook om de dichtheid van het monitoringsnetwerk nog eens kritisch te bekijken met de insteek die zo mogelijk te verbeteren.

Wij ondersteunen het door u aan NAM opleggen van de verplichting om spoedig tot een voor Grijpskerk specifiek seismisch risicobeheersplan te komen. Wij onderkennen dat in het meer algemene seismisch risicobeheersplan genaamd "Seismisch risico voor "kleine velden" (onshore velden, exclusief het Groningen gasveld en ondergrondse gasopslag Norg)" d.d. 11 november 2021, Grijpskerk reeds in par. 4.3.7, wordt beschreven. Een specificatie voor zowel de injectie- als de productiefase lijkt ons, net als de wettelijk adviseurs aangeven, gepast.

Voor dit aspect adviseren wij u het advies van de wettelijke adviseurs over het seismisch risicobeheersplan over te nemen.

Aangezien deze wijziging van het opslagplan naar verwachting zeker enige jaren geëffectueerd zal blijven, adviseren wij u om in paragraaf 4 van uw besluit, meer kwantitatief inzicht te verschaffen over wat dit kan en zal betekenen voor de mogelijke productie van laagcalorisch (pseudo-G-gas) uit de opslag in de komende winterperiodes. Zoals dit ook benoemd is in het GTS-advies "Rapportage over de omschakeling van gasberging Grijpskerk en impact op de Groningenproductie" van 8 juni 2021. Hierin wordt voor de komende cycli van injectie en productie inzicht gegeven in de mogelijke productievolumes van gas dat geschikt is als vervanger van gas uit het Groningenveld. Bij de eerste reeks cycli zal dat naar verwachting zeker niet het volledige werkvolume van 2,4 bcm kunnen betreffen. Een dergelijke kwantificering treffen we ook niet aan in de wijziging van het opslagplan, in het bijzonder in hoofdstuk 5, getiteld "Productie- en injectieproces". De samenhang van productievolumes vanuit het Groningenveld, de ondergrondse opslag Norg en de ondergrondse opslag Grijpskerk zal naar ons inzicht voor de komende jaren van groot belang zijn en bepalend voor de definitieve sluiting van het Groningenveld.

Wij adviseren u om de cycli van injectie en productie van de opslag Grijpskerk inzichtelijk te maken.

Bodemdaling

U vraag ons om specifiek te kijken naar de gevolgen van bodemdaling voor de waterhuishouding en eventuele maatregelen daarvoor te adviseren. Als wij de aanvraag in beschouwing nemen heeft het gewijzigd opslagplan geen gevolgen voor de te verwachten bodemdaling. In het grensgebied tussen Groningen en Fryslân is echter wel sprake van bodemdaling door gaswinning; tot op heden ongeveer 3 cm olopend naar 6 cm in 2050. Duidelijk is ook dat de voortzetting van de gasopslag in negatieve zin bijdraagt aan deze bodemdaling. De bodemdaling heeft negatieve (complicerende) gevolgen voor het waterbeheer omdat onder andere:

- waterkeringen meer en eerder moeten worden opgehoogd dan zonder de gaswinning het geval zou zijn;
- de drooglegging afneemt met nadelige gevolgen voor de doelrealisatie van de landbouw;

- gemalen mogelijk moeten worden aangepast (met bijbehorende extra exploitatiekosten);
- bergingscapaciteit afneemt;
- de robuustheid van watersystemen vermindert en afhankelijkheid van kunstwerken toeneemt.

Het is een gegeven dat schade door delfstoffenwinning, zoals aanpassingen aan het watersysteem, moet worden vergoed. Wij geven echter de voorkeur aan een zo goed en robuust mogelijk watersysteem met zo weinig mogelijk kunstwerken.

In het gewijzigd opslagplan is aangegeven dat de te verwachten bodemdaling door beëindiging van de gasopslag minder dan 2 cm bedraagt, waardoor het niet mogelijk is om de invloed hiervan met contouren aan te geven. Het is dus voor ons ook niet goed mogelijk om de invloed op de beheergebieden van de twee betrokken waterschappen te kwantificeren. Wij concluderen wel dat de invloed van de bodemdaling veroorzaakt door Grijpskerk ook zeker niet verwaarloosbaar is, want die werkt door in de uiteindelijke cumulatieve bodemdaling van 6 cm, dus in de bodemdaling veroorzaakt door omringende gasvelden en de gasopslag Grijpskerk gezamenlijk. De bodemdaling in de beheergebieden van zowel Wetterskip Fryslân als Waterschap Noorderzijlvest wordt hierdoor beïnvloed. In een separaat advies zal Wetterskip Fryslân hierop ongetwijfeld nog specifiek ingaan voor het Friese beheersgebied. Het spreekt voor zich dat wij hier ook grote waarde aan hechten.

Bodemdaling kan beperkt worden door de manier waarop de gasopslag, na als zodanig gebruikt te zijn, wordt achtergelaten, één en ander zoals bepaald in artikel 5. Een maximale reservoirdruk beperkt de bodemdaling.

Wij adviseren u bodemdaling zoveel mogelijk te beperken door te bepalen dat, als de gasopslag sluit, het veld wordt achtergelaten op een maximale reservoirdruk.

Schade

De ombouw van UGS Grijpskerk wijzigt het risico op schade niet. Schade aan gebouwen van omwonenden kan ontstaan door activiteiten vanuit de opslag zelf, gaswinning uit het Groningenveld of gaswinning uit omliggende kleine gasvelden. Als schade ontstaat, is voor een eigenaar uit die schade niet op te maken welke activiteit de schade heeft veroorzaakt.

Vanuit het perspectief van de bewoner is er maar één logische oplossing en dat is dat er één instantie is die de schade volgens één procedure beoordeelt. De realiteit is echter dat het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) schade door gaswinning uit het Groningenveld beoordeelt en de Commissie Mijnbouwschade (CM) overige schade, waarbij de manier van beoordelen en de rechtsbescherming anders zijn.

U stelt een 'no wrong door'-proces voor waarbij het IMG de schade eerst beoordeelt en, als de schade niet door gaswinning uit het Groningenveld is ontstaan, de melding doorstuurt naar de CM voor verdere behandeling. Wij zien niet in hoe dit proces bewoners ontzorgt, het zijn 'too many doors'.

Het door u voorgestelde proces betekent namelijk voor een eigenaar:

- een langdurig proces: eerst behandeling door het IMG en dan door de CM;
- opeenstapeling van teleurstelling als eerst het IMG en dan de CM de schadevergoeding afwijst;
- verwarring in procedures: terwijl een eigenaar in een bezwaar- of beroepsprocedure bij het IMG zit, loopt er ook een procedure bij de CM;
- dubbel procederen bij dubbele afwijzing bij verschillende instanties: een afwijzing door het IMG wordt bestuursrechtelijk aangevochten en een afwijzing door de CM civielrechtelijk;
- extra kosten: de dubbele rechtsbeschermingsprocedure betekent ook dubbele kosten.

En dit terwijl de eigenaar per definitie een ongelijkwaardige partij is als het gaat om kennis van de complexe materie.

Daarom vinden wij dat u moet kiezen voor een 'one right door'-proces. Net als de SodM vinden wij dat u schade moet laten afhandelen door het IMG. Bewoners moeten niet de dupe worden van de ingewikkelde manier waarop schade-afhandeling is georganiseerd.

In uw besluit geeft u aan dat schade-afhandeling geen onderdeel is van uw overweging om in te stemmen met het opslagplan. U verwijst daarbij naar jurisprudentie. Alhoewel dit in juridische zin juist kan zijn, vinden wij ook dat u daarmee voorbijgaat aan een maatschappelijk probleem. Niet alle maatschappelijke problemen zijn door de overheid feitelijk of juridisch op te lossen, maar dit probleem wel. Zeker nu een eenduidige schade-afhandeling kan bijdragen aan draagvlak voor de ombouw en de ombouw belangrijk is om een ander maatschappelijk probleem, te weten de aardbevingen in Groningen, op te lossen. NAM is hoe dan ook

aansprakelijk en zal de kosten van de schade moeten dragen. Het maakt voor de vergoeding van de schade 'aan de achterkant' dus niet uit hoe het proces geregeld is, maar aan de voorkant bij het loket voor de bewoners wél. Ook maakt het voor hen qua rechtsbescherming wel degelijk uit of het IMG of de CM het besluit neemt. Bij de CM moeten bewoners een civielrechtelijke weg volgen en hoge kosten voor het proces betalen. Voor u is het qua benodigde wetswijzigingen niet complex om schadeafhandeling door het IMG te organiseren. Het vraagt een beperkte wijziging van het Burgerlijk Wetboek en de Tijdelijke wet Groningen. Wij adviseren u schade te laten behandelen bij één instantie, namelijk het IMG, volgens één procedure, namelijk met toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden.

Maatschappelijke effecten

De wijziging van het opslagplan leidt niet tot andere verwachtingen ten aanzien van het risicoprofiel en veiligheid van de inwoners.

Desalniettemin leidt de mogelijke nieuwe inzet van de gasopslag wél tot vragen en zorgen over de toekomst van onze unieke leefomgeving. Het voorgenomen besluit gaat immers over een verandering van de huidige situatie. In de zorgen die er leven onder onze inwoners speelt onder andere het angstbeeld van een verplaatsing van de Groningenveld-problematiek. Deze vragen en zorgen heeft het college van onze buurgemeente Westerkwartier in een eerder stadium, op 2 oktober 2020, samengevat in een brief aan uw ministerie. In deze brief is aandacht gevraagd voor de samenhang met de productie uit de nabijgelegen kleine gasvelden, duidelijkheid in het schade-afhandeling-proces en de intensivering van het monitoringsnetwerk.

Wij adviseren u om de gesprekken die reeds worden gevoerd in het kader van het omgevingstraject rondom de gasopslagen Grijpskerk en Norg te continueren en om daarmee tot een voortvarende invulling te komen. Voor wat betreft het onderdeel gaslocatie Grijpskerk staan wij er op dat wij in dat reeds lopende gebiedsproces worden betrokken.

Alleen met een voortvarende invulling wordt er recht gedaan aan de vragen en zorgen die er leven. De intensivering van het monitoringsnetwerk en de toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden voor een ruim gebied rondom de gasopslag Grijpskerk is hierbij voorwaardelijk.

Wij hopen u hiermee een helder lokaal advies te hebben verstrekt.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Noardeast-Fryslân,

H.J.C.M. Verbunt, MBA
Secretaris

Mr. J.G. Kramer
Burgemeester

Conversie gaslocatie Grijpskerk in juridisch kader geplaatst door SOGG

Datum: 28 oktober 2021

Inleiding

Aanleiding voor dit document zijn de geplande veranderingen voor de inzet van de NAM-locatie en de Gasunie-locatie Grijpskerk.

De NAM-locatie Grijpskerk bestaat uit: de afdelingen UGS, waar gas wordt opgeslagen en GDF, die gewonnen gas bewerkt en droogt.

De huidige ondergrondse gasopslag Grijpskerk wordt gevuld met zogenaamd HC-gas (Hoog Calorisch gas) en wordt geopereerd tussen 245 bar en 393 bar.

In dit document hebben 'Samenwerkende Omwonenden Gaslocatie Grijpskerk' (SOGG) hun ervaringen met informatie uit diverse rapporten, beleidsnota's, publicaties, e.d., samengebracht aangaande de geplande veranderingen van de gasopslag in de NAM-locatie Grijpskerk met de gaswinning uit de kleine velden in de regio rondom deze locatie. De SOGG hebben hierbij het doel om aan bevoegde instanties, die hierover visies maken en/of beleid bepalen en/of beslissingen nemen, duidelijk te maken dat wij, omwonenden samen met vele dorpsgenoten, nu al veel vraagtekens zetten bij deze veranderingen en dat we zorgen hebben over en nare ervaringen hebben met schades door de huidige gaswinning en gasopslag in onze omgeving en daarbij zeker toename verwachten, als de nieuwe plannen doorgaan.

De SOGG vragen hierbij om begrip, openheid en nader onderzoek naar alle effecten in hun leefwereld en wensen overleg en samenwerking met de uitvoerders en beleidsmakers bij het vormen van de nieuwe plannen voor gasopslag en gaswinning alhier. Hierbij gaat het om de start daarvan en het eindstadium met daarbij de mogelijke inzet van energietransitie.

Huidige inrichting locatie Grijpskerk

De NAM-locatie Grijpskerk bestaat uit twee afdelingen: de UGS (Underground Gas Storage) waar hoogcalorisch aardgas (HC-gas) uit de kleine gasvelden wordt opgeslagen en de GDF (Gas Dry Facility) waar het gewonnen gas wordt gedroogd en van bijproducten (water, processtoffen en aardgascondensaat) wordt ontdaan. Die GDF levert vervolgens dit hoogcalorisch gas op de gewenste kwaliteit af aan het hogedrukgasleidingennet van de nabij gelegen GTS (Gasunie Transport Services), voor aansluiting op het landelijk gastransportnetwerk.

De UGS heeft een aantal compressoren die moeten zorgen voor de nodige gasdruk om het gedroogde gas te kunnen injecteren in het opslagveld. In het winterseizoen varieert de gasdruk in dit reservoir door aflevering van dit gas aan het leidingennet van de Gasunie voor de afnemers van HC-gas. In het zomerseizoen wordt de gasdruk tijdens de vulling van het reservoir weer opgebouwd. De GTS verzorgt de aansluitingen op zowel het hoogcalorisch als het laagcalorisch landelijk aardgasleidingennetwerk en importeert ook buitenlands aardgas naar deze locatie, via eigen gastransportleidingen. De winning uit de kleine gasvelden in onze regio zal nu toenemen, omdat de aanvoer uit het buitenland afneemt. Het effectgebied wordt gevormd door de NAM-locatie Grijpskerk en de omringende kleine gasvelden, waar hoogcalorisch gas wordt gewonnen via winningsputten en dat vervolgens via ondergrondse leidingen naar die NAM-locatie wordt getransporteerd.

ontwikkelingen daarbij (bijvoorbeeld sidetracks), maar ook de perioden van, tijdens en na het abandonnement proces. Daarnaast moeten zowel de effecten van de ondergrondse mijnbouwwerken als de bovengrondse mijnbouwwerken beschouwd worden. Met ondergrondse mijnbouwwerken worden bedoeld: de putten en hun afwerking en de ondergrondse hogedruk-gasbuisleidingen. De bovengrondse mijnbouwwerken zijn gerelateerd aan de gastransportleidingen, gas-droog-installaties en compressoren. De inzet van verschillende compressoren op de beide afdelingen van deze NAM-locatie en ook op de Gasunielocatie, geeft herhaaldelijk uitwisseling van grote drukverschillen in de diepe ondergrond, niet alleen bij deze locatie, maar ook langs de begrenzingen van de gasvelden daar omheen, met breuklijnen en aquifers (waterlopen in de formatielagen). Dat zorgt vaak voor versterking van seismische activiteiten zoals (infrasonen) bodemtrillingen en bodembewegingen. Bovendien zijn er ook onderlinge drukverschillen tussen de kleine velden, omdat de gaswinning daar voortdurend doorgaat. Deze compressoren op de locatie Grijpskerk gebruiken samen meer hoogspanningsstroom dan de halve stad Groningen. Dat alles zorgt voor steeds meer drukverschillen en een instabiele situatie in de ondergrond. De laatste jaren komen daardoor steeds meer schades voor aan bebouwingen, infrastructuur, waterwerken en (onregelmatige) bodemdaling. Op de NAM-locatie staan twee grote opslagtanks met aardgascondensaat, vlakbij de gasinstallaties van UGS en GDF met installaties voor affakkeling en fornuizen voor gasdroging. Die tanks met aardgascondensaat hebben al eens gelekt en daarbij is bij de GDF brand ontstaan. Deze inrichting is dus gevoelig voor brand- en explosiegevaar. Het affakkelen van drukverschillen en de uitstoot van de fornuizen bij de GDF zorgen voor uitstoot van gevaarlijke stoffen in de atmosfeer die in onze omgeving merkbaar is en ons milieu daardoor beschadigt. Mogelijk zal dit alles toenemen na de komende conversie van de NAM-locatie. De GTS-locatie laat bij te hoge druk gas uitstromen zonder affakkeling. Daarnaast hebben hogedrukleidingen al herhaaldelijk emissies van methaan gegeven. Compactie en depletie in de ondergronden, met spanningen op breuken en aquifers bij de gasvelden, geven bodembewegingen met bodemdaling en seismische activiteit. Geothermie bij winningsputten geeft aan dat die vernieuwd moeten worden en dat de afsluitende laag van het gasveld onvoldoende dicht is en dat daar lekkages zijn. Ook zijn in onze regio oude ondergrondse waterlopen, meren, waterboezems en verzakte dijken, die ogenschijnlijk verdwenen zijn, maar in de diepe bodem nog enorme effecten hebben. Gasvelden zijn hierin ooit ontstaan op verschillende diepten en deels elkaar overlappend. De laatste jaren vonden in onze regio diverse bevingen plaats (tot magn. 1.8).

Welke effecten in de diepe ondergrond en in de bodemlagen gaan optreden bij de geplande veranderingen voor deze locatie en de gehele omgeving met kleine gasvelden, is nauwelijks onderzocht en dat verontrust inwoners in onze regio zeer. Als de verandering van de inzet van de NAM-locatie Grijpskerk doorgaat, betekent dat een constante productie en injectie van laagcalorisch gas in het opslagveld en daarnaast ook constant de bewerking van het gewonnen gas uit de kleine velden, dat vervolgens deels naar de gasopslag gaat en deels naar het gasleidingennet van de GTS. Dit proces moet continu doorgaan, zeker ruim 10 jaar, voor de 'leveringszekerheid' van gas. En de effecten hiervan in onze leefomgeving en de blijvende gevolgen voor de natuur, die de continu wisselende drukken in de bodem moeten opvangen, worden niet grondig bestudeerd en er is erg weinig ervaring mee: daar maken wij ons grote zorgen over!

Het overgangsproces van HC- naar LC-gas in opslag Grijpskerk verontrust ons, omdat dit proces start met vermenging van beide gassoorten en vervolgens ook toevoeging van stikstof wat veel snel opeenvolgende drukverschillen zal geven. Hierbij zal men ook een omschakeling en uitbreiding van transportleidingen moeten maken. Hierdoor worden infrasonen bodemtrillingen en de opwekking van laagfrequent geluid bevorderd. Deze

Veiligheid en milieu ondergronds

Hierbij gaat het om de wijze van boren en de afwerking van de putten. De milieueffecten zijn daarbij een neveneffect.

De zorgen met betrekking tot veiligheid en milieu ondergronds spitsen zich toe op gaswinning en opslag. Deze beide aspecten vinden plaats tijdens het opslagproces, terwijl in de naburige gasvelden alleen winning plaatsvindt.

Punt van zorg is de afwerking van de putten. Wanneer met name sprake is van lekpaden, kan CH_4 naar de atmosfeer een emissie veroorzaken die 27x meer broeikas effect genereert dan eenzelfde emissie van CO_2 . Een verandering van de opslag van Grijpskerk naar opslag van onder andere H_2 kan op basis van het verschil in molecuulgrootte, een lekkage doen ontstaan met explosiegevaar. Hierdoor kunnen lekpaden worden vergroot.

Ter beoordeling van de integriteit van de put is het noodzakelijk dat er op elke annulus van een put een continue meting wordt aangebracht en dat de mijnbouwonderneming verplicht wordt om alle aspecten die te maken hebben met annulus-management, maandelijks te rapporteren aan het SodM.

Gezien het tijds karakter van die mijnbouwschade, kunnen de effecten pas na vele decennia tot uiting komen. Een instemmingsbesluit zal daarom tijdens de lifecycle van een put herhaaldelijk moeten worden aangepast, maar dat gebeurt nauwelijks. Daar komt nog bij dat het SodM veelal niet de historische gegevens van een mijnbouwwerk meeneemt in de beoordeling van de huidige integriteit-status van mijnbouwwerken. De toezichthouder toetst alleen of mijnbouwwerken voldoen aan de huidige wet- en regelgeving, maar toetst niet de historische informatie over deze mijnbouwwerken. Het is dan ook een groot zorgpunt van ons, dat de toezichthouder er wel is voor de mijnbouwonderneming, maar nauwelijks oog heeft voor onze zorgen aangaande veiligheid en het milieu hierbij.

Veiligheid en milieu bovengronds

Hierbij gaat het voornamelijk om lekkages bij onderdelen van de bovengrondse installaties. Het moge duidelijk zijn dat bij toepassing van H_2 in de mix van de opslag in Grijpskerk het verschil in molecuulgrootte een rol speelt bij de lekdichtheid van de installatie-onderdelen. Fysiek technisch zijn er voldoende veiligheidsmaatregelen getroffen door de mijnbouwonderneming om de lekkage te voorkomen. Maar de bestaande installatieonderdelen en HC-gas transportbuisleidingen worden alleen getoetst op het behandelen en transporteren van CH_4 . Bij mogelijke toekomstige verandering naar H_2 zal hiervoor een andere toetsing moeten plaatsvinden, omdat er geen detectiemiddel aanwezig is, zoals wel bij het aantonen van CH_4 -lekkage. Het baart ons zorgen dat de installatie-onderdelen en H-gas transportbuisleidingen niet getest kunnen worden op lekdichtheid. Bij behandelingsinstallaties komt CH_4 -emissie naar de atmosfeer voornamelijk voor bij verladingsactiviteiten van productiewater of condensaat. Hierbij komt het vaak voor dat opgelost gas en verdringingsgas via een afgassen-uitlaat van de opslagtanks al dan niet via koolstoffilters naar de atmosfeer worden geleid door affakkeling. De koolstoffilters dienen ervoor dat BTEX (Benzeen, Toluene, Ethyl-Benzeen en Xyleen) als vluchtige stoffen zich bevinden in de aflatgassen van opslagtanks en naar de atmosfeer worden afgevoerd. BTEX-stoffen zijn carcinogene stoffen waarvoor zeer strenge emissie richtlijnen gelden: de Nederlandse Emissie Richtlijnen (NER). Het baart ons grote zorgen dat de veiligheid en milieu-aspecten onderbelicht blijven ten opzichte van de economische belangen. Temeer omdat de mijnbouwonderneming de zorg voor veiligheid en milieu, binnen de klimaatproblematiek, onderschat en niet oplost, ondanks een aangescherpt klimaatbeleid.

Het causale verband tussen gaswinning en mijnbouwschade

Na jarenlang juridisch gesteggel over het causale verband tussen gaswinning en mijnbouwschade is het noodzakelijk dat dit verband gemeten wordt.

Lange tijd werd in onze omgeving niets gemeten, nu iets meer maar onvoldoende. Daarom moet er een onafhankelijk tiltsensoren-netwerk en seismisch netwerk worden aangelegd, dat ook de infrasone bodemtrillingen, onregelmatige bodembewegingen, bevingen en de uitwerking daarvan op bouwwerken, waterwerken en infrastructuur registreert: continu en onafhankelijk!

Want het standpunt dat alleen schade kan ontstaan door trillingen van 2mm/sec. of hoger, is helemaal niet onderzocht en bewezen, en kan daarom feitelijk niet worden toegepast.

Conclusies

Als SOGG dichtbij de gasopslag Grijpskerk hebben wij met dit document onze zorgen en klachten opgesomd over de gevolgen van mijnbouwwerken in onze regio. Daarmee hebben wij een goede uitgangspositie voor de verdere communicatie over mijnbouwwerken en mijnbouwschade in onze regio. Hierbij wordt uitgegaan van diverse aspecten die onvoldoende aandacht krijgen in de ogen van vele gedupeerden van mijnbouwschade:

- Veranderingen op het gebied van 'planmatig beheer' worden onvoldoende in de ontwikkeling van mijnbouwwerken meegenomen. De overgang van hoogcalorisch gas naar laagcalorisch gas in de opslag van Grijpskerk leidt tot zorgen en klachten aangaande toename van infrasone bodemtrilling en laagfrequent geluid, onregelmatige bodemdaling, bodemstijging en dagelijkse seismische activiteit.
- Veiligheid en ondergrondse milieueffecten krijgen onvoldoende aandacht bij nieuwe mijnbouwwerken, waarbij naast de fysieke uitvoering van een mijnbouwwerk (met lekpaden langs de barrières van putten), het ook gaat om de veranderingen in de uitvoering van mijnbouwactiviteiten.
- Veiligheid en milieueffecten vanuit de bovengrondse operaties krijgen onvoldoende aandacht bij het uitvoeren van nieuwe mijnbouwwerken. Met name is er onvoldoende aandacht voor de behandeling van het afgassen van opslagtanks, waarbij CH₄- en BTEX-emissies optreden naar de atmosfeer.
- Op het gebied van schadeafhandeling kan gesteld worden dat die zeer traag verloopt (gedurende vele jaren) en dat de schade getoetst moet worden aan het causale verband tussen mijnbouwschade en gaswinning. Deze toetsing laat ook zeer te wensen over. De hoogte van de schade uitkering wordt slechts gedaan op basis van cosmetisch herstel.
- Het oplossen van mijnbouwschade kan alleen worden uitgevoerd als daarbij erkenning en herkenning plaatsvindt. Nu wordt regelgeving aangepast om diverse mijnbouwwerken toe te staan. De gedupeerden komen dan vaak in een uitzichtloze situatie zoals we die ook kennen bij de huidige toeslagenaffaires. Dit heeft zeker een effect op de mentale en geestelijke gezondheidsstaat van de mensen in onze regio.
- Meten is weten. Het causale verband tussen gaswinning en mijnbouwschade kan worden aangetoond door diverse tiltsensoren, waarbij StabiAlert tiltsensoren er in positieve zin uitspringen. De data die verzameld worden kunnen causaal verband tussen bodembewegingen/ infrasone bodemtrillingen en bewegingen in de gebouwde omgeving aantonen.
- Het verkrijgen van de juiste informatie op het juiste tijdstip over veranderingen van een mijnbouwwerk is cruciaal om in het voortraject aan te geven, zodat bij het ontwerp van dat mijnbouwwerk rekening kan worden gehouden met mijnbouwschade in de vorm van infrasone bodemtrillingen/laagfrequent geluid, veiligheid, milieu en planmatige beheeraspecten.

- Ervaringskennis en het totaaloverzicht van de effecten van mijnbouw met gaswinning en gasopslag in onze regio ontbreekt totaal.

In een versnelde procedure naar het eindbesluit

De NAM-locatie Grijpskerk zou begin 2020 sluiten, omdat er toen een te geringe markt was voor hoogcalorisch gas. Maar op 19 november 2020 meldt het ministerie EZK dat deze locatie blijft functioneren voor de "leveringszekerheid" van gas, nadat was besloten dat het grote Groningenveld op termijn zal gaan sluiten. Al op 8 februari 2021 werden Kamervragen behandeld over laagcalorische gasberging op de gasopslag-locatie Grijpskerk. Vervolgens heeft de NAM aangekondigd om in het vierde kwartaal van 2021 de overeenkomst met GasTerra, voor gebruik van de gasopslag op de locatie Grijpskerk, op te zeggen. GasTerra is een internationale gashandelonderneming die in 2005 is afgesplitst van de Gasunie. Met de sluiting van het Groningenveld heeft GasTerra vrijwel geen bestaansrecht meer en het plan is nu dat dit bedrijf stopt in 2024.

GTS heeft onderzocht hoe het technisch mogelijk is, om de UGS van de locatie Grijpskerk met opslag van hoogcalorisch aardgas, om te bouwen voor opslag van laagcalorisch aardgas en maakte daarvoor een opslagplan. Hiermee kan het ministerie EZK komen tot "een versnelde sluiting van het Groningen gasveld" over ruim 2 jaar, maar nog wel zo nodig met een reservevoorraad laagcalorisch gas voor een paar jaar extra.

Vervolgens heeft de NAM eind september 2021 een wijzigingsverzoek voor het opslagplan van de Ondergrondse Gasopslag Grijpskerk, ingediend. Daarop heeft de minister van EZK in zijn vaststellingsbesluit de steun geuit voor de conversie (omzetting) van de UGS Grijpskerk, met de wijziging van opslag: van hoogcalorisch gas naar laagcalorisch gas. Na de technische beoordeling, o.a. door TNO, SodM, Tcbb, zal het ontwerp-instemmingsbesluit van het ministerie EZK, met bijbehorend opslagplan van de NAM, worden gepubliceerd. Vervolgens zullen waterschappen, gemeenten en provincies, als adviserende lokale overheden, hierover hun visies geven. Dan volgt het ontwerpbesluit van de minister van EZK en in een versnelde procedure kunnen betrokkenen vervolgens binnen 6 weken een beroepsschrift indienen bij de Raad van State.

Eind oktober jongstleden kwam het bericht dat de NAM de kleine gasvelden willen verkopen aan bedrijven die de gaswinning daaruit voor hun rekening nemen. Hoe dat ook een nieuwe functieverandering geeft voor de NAM locatie Grijpskerk is nog zeer onduidelijk.

Daarom zoeken wij als SOGG-groep, ook voor de inwoners in deze regio, nu met dit document contact met de genoemde overheidsinstanties en met betrokken deskundigen, om begrip te krijgen voor onze zorgen en vragen aangaande deze ingrijpende veranderingen in onze omgeving, waarvoor de besluitvorming nu al in gang is gezet.

Duidelijk voelen we dat de minister van EZK haast heeft en nu zo snel mogelijk wil voldoen aan het kabinetsbesluit van maart 2018, betreffende de beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld, omdat daar te veel toename was van mijnbouwschade en bevingen. Toch moet er 'leveringszekerheid' van laagcalorisch gas blijven voor huishoudelijk gebruik en die functie wordt in ons gebied gepland: met gasopslag op de locaties Grijpskerk en Langelo. Maar hoe de bodemstructuren, de diepe ondergronden, de formatielagen, de winningsputten en de kleine gasvelden met breuklijnen, aquifers, enz., hierop reageren, daar is (nog) geen onderzoek naar gedaan. Alsof de natuur in onze regio niet anders is dan die in de regio van het Groningenveld. Feitelijk wordt de gaswinningsproblematiek uit Oost-Groningen zondermeer verplaatst naar West-Groningen en de aangrenzende Friese en Drentse gebieden en hoe dat uitpakt is kennelijk van latere zorg. Door de haast vindt de minister de technische rapporten van TNO, SodM en Tcbb, over de aangeleverde winningsplannen van de NAM, voldoende. Maar om ook een grondig rapport te maken over de diepe bodemlagen, breuklijnen, de grondsoorten, de formatielagen van de gasvelden met

Leden van de groep SOGG : Samenwerkende Omwonenden Gaslocatie Grijpskerk

Ons document over de conversie van gaslocatie Grijpskerk is eind oktober afgerond en daarna direct doorgestuurd naar de lokale overheden en diverse betrokkenen. Onverwacht hebben we vervolgens meteen spontane reactiesontvangen van besturen van plaatselijk belang en dorpsbelangen in onze regio. Die melden ons dat ze zich betrokken voelen bij onze initiatieven en ook onze zorgen delen. Deze besturen willen samen met ons ook in gesprek gaan met de instellingen die, over de conversie van de gaslocatie Grijpskerk en de komende veranderingen aangaande de gaswinning in dit gebied, plannen voorbereiden en beslissingen nemen.

SOGG is blij met deze onverwachte reacties en wil met die besturen samenwerken.

Voor reacties en nadere informatie:

Manifest

van Friese overheden over gas- en zoutwinning

De gezamenlijke Friese gemeenten en provincie Fryslân constateren dat er zorgen leven onder inwoners en bedrijven in gebieden waar gas- en zoutwinning plaatsvindt. Deze zorgen gaan over veiligheid, leefbaarheid en waardebehoud van onroerend goed.

Wij constateren dat:

1. gaswinning de komende jaren onvermijdelijk zal zijn in ons land;
2. gaswinning langdurig plaatsvindt, omgeven is met onzekerheden en de effecten hiervan zich pas na vele jaren openbaren;
3. er veel aandacht is voor de actuele risico's in Groningen en daar lessen worden geleerd die ook toepasbaar zijn op Fryslân;
4. zich in Fryslân een groot deel van de Nederlandse kleinere aardgasvelden bevindt en dat deze aardgasvelden een belangrijke rol vervullen in het zogenoemde kleine veldenbeleid;
5. hoewel deze naar aard en schaal minder dan het Groninger veld gaswinning in kleine velden ook leidt tot bodemdaling en tevens seismische risico's met zich meebrengt;
6. ook zoutwinning resulteert in bodemdaling;
7. hierdoor vaker en omvangrijker herstel van infrastructuur en waterhuishoudkundige systemen noodzakelijk is dan zonder delfstoffenwinning;
8. er in onze winningsregio's sprake is van een groot aantal oude ondiep gefundeerde gebouwen welke gevoelig zijn voor bodembeweging;
9. decentrale overheden geen zeggenschap hebben over gas- en zoutwinning;
10. er in de maatschappij sprake is van een toenemende onrust over de effecten van gas- en zoutwinning, het draagvlak afneemt en hier in de Tweede Kamer ook volop aandacht voor is;
11. het Rijk de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft overgenomen en aangeeft te willen investeren om de acceptatie van mijnbouw in winningsregio's te verbeteren;
12. dat de Minister de omkering van bewijslast niet van toepassing wil verklaren voor winningsgebieden buiten Groningen.

Gelet op deze constatering vinden wij dat:

- het Rijk en de gas- en zoutwinningsbedrijven voortvarend en daadkrachtig met deze constatering aan de slag moeten en een grotere maatschappelijke betrokkenheid moeten tonen, waarbij:
 - de informatievoorziening over gaswinning, risico's, effecten en schade-procedures duidelijk, begrijpelijk moet zijn en toegankelijk via één loket/portaal;
 - leefbaarheid en economische vitaliteit in de winningsgebieden op peil moeten blijven en er een goede balans moet zijn tussen lusten en lasten in het gebied;
- er een grotere rol moet zijn voor de lokale overheid.

Wij roepen de Kabinetsleden en Tweede Kamerleden op om meer aandacht te hebben voor deze zorgen en voortvarend te werken aan het herstel van vertrouwen en draagvlak. Om dit te bewerkstelligen willen wij dat het Rijk de volgende zaken concreet gaat regelen in het belang van de inwoners en bedrijven in de winningsgebieden:

- De winningsbedrijven verplichten om:
 - nulmetingen van onroerend goed in winningsgebieden uit te voeren met periodieke herhalingsmetingen;
- In de Mijnbouwwet:
 - de omkering van bewijslast in te voeren voor mijnbouwschade als gevolg van gas- en zoutwinning voor alle winningsgebieden in Nederland;
 - decentrale overheden meer invloed te geven in het voorbereidingstraject voorafgaand aan de vergunningverlening voor delfstoffenwinning.
- In algemene zin:
 - concreet per winningsplan een duidelijke balans in de lusten en lasten bestaande uit een harde financiële tegemoetkoming voor winningsregio's af te spreken met vertegenwoordigers van belanghebbenden, lokale en regionale overheden.
 - het verbeteren van de communicatie van betrokken rijksinstanties richting burgers en bedrijven in de winningsgebieden over onder meer effecten, risico's, onzekerheden en monitoring.

Alleen door goede samenwerking van alle betrokken partijen kan er worden gewerkt aan het herstellen van vertrouwen en draagvlak van inwoners en bedrijven in de winningsgebieden. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid om er voor te zorgen dat de leefbaarheid en economische vitaliteit in de winningsgebieden op peil blijft, zodat het hier nu en in de toekomst goed leven en werken is.

VFG
vereniging van
friese gemeenten

provinsje fryslân
provincie fryslân